

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9.072:159.947.24

DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2022.1/13>**Бакка Ю.В.**

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНОЇ САМОСТІЙНОСТІ І БЕЗПОРАДНОСТІ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Статтю присвячено висвітленню результатів теоретичного аналізу проблеми розвитку самостійності і безпорадності особистості в юнацькому віці. Наукові уявлення про сутність феноменів самостійності і безпорадності розглянуто у контексті становлення фундаментальних атрибутів особистості – активності, суб'єктності, саморегуляції, автономії, здатності до здійснення життєвого вибору. Зазначено про наявність у площині наукового аналізу окремих аспектів вивчення самостійності особистості, як-от активізація та ініціація довільної активності, осмислення вибору мотивів і цілей, опанування особистістю своєї активності, усвідомлення самосуб'єктного впливу на власну діяльність. Феномени особистісної самостійності/безпорадності проаналізовано не тільки як полярні, протилежні симптомокомплекси, а й як континуум, на якому означені якості особистості співвідносяться з різним рівнем її суб'єктності. Особистісну самостійність-безпорадність визначено як стійку комплексну характеристику особистості, що розвивається в процесі онтогенезу під впливом різноманітних чинників: вольових, мотиваційних, когнітивних, емоційних. Зауважено, що феномени особистісної самостійності та безпорадності тісно пов'язані з рівнем життєстійкості особистості. Зазначено, що важливим у контексті розуміння розвитку самостійності особистості в юнацькому віці, особливостей її саморегуляції, становлення незалежності і психологічної автономії в процесі дорослішання є звернення до положень теорії сепарації-індивідуації. Відзначено, що особливості становлення самостійності доцільно розглядати у взаємозв'язку внутрішньопсихологічного і міжособистісного контекстів розвитку особистості, внаслідок чого формується відчуття її автономності. У свою чергу, набуття автономії, стає можливим за умови досягнення особистістю цілісності, диференційованої ідентичності, а також завдяки розвитку системи автономної регуляції. Життєвий вибір особистості розглянуто як рушійну силу її світобудови, що, визначає напрями самоорганізації особистості як складної, цілісної і відкритої системи.

Ключові слова: *довільна активність, суб'єктність, саморегуляція, автономність, сепарація-індивідуація, ідентичність, життєстійкість, життєвий вибір особистості.*

Постановка проблеми. Період юнацтва є найбільш сприятливим щодо соціалізації та подальшого розвитку цілісної особистості, що виявляється у складному, інтенсивному переструктуруванні і диференціації важливих психічних функцій, які охоплюють мотиваційну, пізнавальну, вольову, емоційну сфери психіки. Саме в юнацькому віці відбувається інтенсивний розвиток особистості як суб'єкта – на перший план життєвих пріоритетів виходить навчально-професійна діяльність, формуються задуми, пов'язані з набуттям майбутньої професії, дістає стійких ознак професійна спрямованість. До того ж, у зв'язку із входженням особистості у «доросле» життя, набувають нової якості

смысло-життєві орієнтації, подальшого розвитку дістає репертуар конвенціональних ролей, засвоюються суспільні норми і правила, відбувається вибір особистістю власного життєвого шляху, тим самим стверджується її індивідуальність і самостійність. Саме тому вирішенню актуальної проблеми становлення самостійності особистості в юнацькому віці приділяється особлива увага сучасних дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен самостійності особистості у сучасній психології традиційно розглядається у контексті становлення її фундаментальних атрибутів – набуття суб'єктності і здатності до саморегуляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави зробити узагальнення про наявність у проблемному науковому полі таких аспектів вивчення самостійності особистості, як-от особливості активізації та ініціації довільної активності; осмислення вибору мотивів і цілей; опанування особистістю власної активності; усвідомлення самосуб'єктного впливу на власну діяльність. Проте, зацікавленість цією проблематикою викликана також і тією обставиною, що стрімке розширення сфер діяльності людини, її урізноманітнення, зумовлює переосмислення дотеперішніх напрацювань стосовно розвитку самостійності особистості, спонукає до подальшого наукового пошуку закономірностей її активної поведінки у новітніх умовах.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є представлення результатів теоретичного аналізу наукових підходів щодо вивчення феноменів самостійності і безпорадності особистості в юнацькому віці як головних атрибутів здійснення нею життєвого вибору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійність особистості в юнацькому віці як комплексне утворення, протилежне симптомокомплексу особистісної безпорадності, розглядається дослідниками Є. Веденєвою [2], Д. Цирінг [14], Ю. Яковлевою [16]. Слід зазначити, що стан набутої, навченої безпорадності у взаємозв'язку з розвитком депресивних станів людини вивчався основоположниками цієї теорії С. Майером [23], М. Целігманом [10; 24]. Так, у ході досліджень Д. Цирінг [13] визначено наявність специфічного особистісного утворення, названого симптомокомплексом особистісної безпорадності. Безпорадність було розглянуто як стійку комплексну характеристику особистості, яка розвивається в процесі онтогенезу під впливом різноманітних чинників, зокрема, системи взаємин з оточуючим середовищем. Особистісна безпорадність виявляється у замкнутості, емоційної нестійкості, збудливості, боязкості, схильності до почуття провини, фрустрованості, низький самооцінці та рівні домагань, зовнішньообвинувальних реакціях з фіксацією на самозахисті, у песимістичному атрибутивному стилі, наявності невротичних симптомів і певних поведінкових особливостей – пасивності, відсутності інтересів, байдужості. Окрім симптомокомплексу особистісної безпорадності визначено симптомокомплекс, протилежний за своїм психологічним змістом, названий «самостійність», що характеризується вираженою вольовою активністю, оптимістичним

світосприйняттям, емоційною врівноваженістю, інтринсивною мотивацією, креативністю. Обидва симптомокомплекси мають у своїй структурі чотири основні компоненти: вольовий, мотиваційний, когнітивний, емоційний (див. табл.).

Як показали результати дослідження Д. Цирінг [13], феномени особистісної самостійності та безпорадності тісно пов'язані з рівнем життєстійкості особистості. «Самостійні» суб'єкти мають більш високий рівень життєстійкості, ніж їх однолітки з особистісною безпорадністю. Високий рівень вияву життєстійкості у самостійних осіб перешкоджає виникненню внутрішньої напруги в стресових ситуаціях завдяки опануванню стресовою ситуацією і внаслідок сприйняття її як менш значущої. Життєстійкість самостійних суб'єктів виявляється у більшій, ніж у «безпорадних», енергійності, мотивації до самореалізації, лідерства, у конструктивному способі мислення та поведінки. Стійка до життєвих труднощів людина, таким чином, через «залученість», «контроль» і «прийняття ризику», має змогу відчувати свою значимість і цінність, активно вирішувати поставлені завдання попри вплив стресогенних чинників. Це підтверджується й тим, що, приміром, життєстійкість позитивно корелює з креативністю і схильністю до новаторства, які є складовою когнітивного компонента самостійності, вона також негативно корелює з показниками депресії та тривожності, що входять до складу емоційного компонента особистісної безпорадності (Д. Леонт'єв [5], С. Мадді [21], О. Рассказова [9]).

Особливості розвитку особистісної самостійності і безпорадності у юнацькому віці вивчалися Ю. Яковлевою [16] за такими заздалегідь визначеними критеріями, як-от атрибутивний стиль особистості, рівень тривоги, рівень депресії та самооцінка, відповідно до яких загальну вибірку було розділено на три групи – «самостійних», з симптомокомплексом «особистісної безпорадності» і «адаптивних». Результати дослідження дали змогу зробити висновки про те, що «самостійні» студенти характеризуються реалістичною самооцінкою, оптимістичним атрибутивним стилем, відсутністю депресивних станів, низькою тривожністю. Виявлено специфіку «адаптивної» групи студентів: переважання реалістичної самооцінки, песимістичний атрибутивний стиль, відсутність депресії та низький рівень тривожності. Встановлено відмітні особливості групи з симптомокомплексом «особистісної безпорадності»: нижчу, ніж у «самостійних» студентів самооцінку, виражений песимістичний атрибутивний стиль,

більш високий рівень депресії і тривожності. В цілому самостійну особистість в юнацькому віці визначає активна життєва позиція, упевненість у власних силах, відповідальність за свої дії, здатність ставити перед собою складні завдання і їх вирішувати, долати перешкоди на шляху до здійснення мети, оптимістичні погляди на життя і мотивація досягнення. Ця концепція особистісної безпорадності, що розвивається у межах суб'єктно-діяльного підходу, дає змогу розглянути феномени особистісної самостійності/безпорадності не тільки як полярні, протилежні симптомокомплекси, а й як континуум, на якому означені якості особистості співвідносяться з різним рівнем її суб'єктності.

Важливим у контексті розуміння розвитку самостійності особистості в юнацькому віці, особливостей її саморегуляції, становлення незалежності і психологічної автономії в процесі дорослішання є звернення до положень психодинамічної

теорії сепарації-індивідуації, вперше запропонованої М. Малер (M. Mahler [22]). У цей віковий період властивими для особистості стають нестійке, розпливчате уявлення про себе і пошук власної ідентичності, відмінної від батьківської сім'ї, як неодмінна умова досягнення індивідуальної автономії (P. Blos [17]). На різних етапах сепарації відбувається трансформація цілісної системи «Я» особистості, нормативна фрагментація, зміни у структурі її психологічного захисту, когнітивному, емоційному, фізичному функціонуванні, завдяки чому і відбувається автономізація (R. Knight [20]). Так, спираючись на побудовану чотирьохфакторну модель сепарації, J. Hoffman [19] було розглянуто концептуальні та статистичні аспекти, що розкривають цей процес на когнітивному, емоційному, поведінковому рівнях. На думку автора, на когнітивному рівні сепарація особистості виявляється як незалежність у ставленнях за наявності власної системи цінностей,

Таблиця

Психологічні характеристики самостійності/безпорадності особистості

Психологічні ознаки самостійності/безпорадності особистості		
Компоненти симптомокомплексу	Самостійність	Безпорадність
Вольовий	– Витримка; – наполегливість; – організованість; – рішучість; – ініціативність; – висока монотоностійкість.	– Безініціативність; – нерішучість; – низький рівень сформованості організованості і наполегливості; – недостатня витримка; – низька монотоностійкість; – відмова від виконання завдання у складній ситуації.
Мотиваційний	– Інтернальний локус контролю; – домінування інтринсивної мотивації; – переважання мотивації досягнення над мотивацією уникнення невдач; – адекватна чи висока самооцінка; – високий рівень домагань; – переважання прагнення до прийняття над страхом відторгнення або ігнорування; – сформованість системи ціннісних орієнтацій.	– Екстернальний локус контролю; – домінування екстринсивної мотивації; – переважання мотивації уникнення невдач; – низька самооцінка; – низький рівень домагань; – страх заперечення; – недостатньо сформована система ціннісних орієнтацій.
Когнітивний	– Високі показники креативності; – схильність до новаторства; – гнучкість мислення; – оптимістичний атрибутивний стиль.	– Низький рівень креативності; – ригідність мислення; – песимістичний атрибутивний стиль.
Емоційний	– Відкритість; – спонтанність; – емоційна стійкість; – впевненість; – стриманість, контроль над емоціями і поведінкою в цілому; – низькі показники тривожності; – відсутність фрустрованості.	– Замкнутість; – байдужість; – невпевненість; – схильність до почуття провини; – вразливість; – збудливість; – тривожність; – депресивність; – фрустрованість.

поглядів, уявлень, переконань. На емоційному рівні сепарація постає як емоційна незалежність, що розкривається через зниження потреби у близьких взаєминах з батьками, як здатність до емоційного сприйняття нових стосунків; а також – через конфліктну незалежність – як свободу від інтенсивних переживань, пов'язаних з батьками, як-от почуття провини, тривоги, відповідальності, сорому, образи, злості тощо. На поведінковому рівні сепарація виявляється через функціональну незалежність, як здатність планувати і реалізовувати власні дії без втручання і допомоги батьків [15]. До того ж дослідниками J. Frank, S. Laman, B. Avery [18] виокремлено п'ять емоційно-поведінкових аспектів автономії особистості, серед яких – самостійне прийняття рішення, самоконтроль, автономна регуляція самооцінки, незалежність у поведінці, відповідальність за свої дії. Ними вирізняють також п'ять аспектів, що дають змогу зберігати тісні стосунки – почуття близькості, турбота, емпатія, повага, спілкування. Внаслідок факторизації накопичених даних визначено три основні чинники сепарації особистості в юнацькому віці. Перший – «компетентність – функціональна залежність», що розкриває здатність особистості самостійно приймати рішення без сторонньої допомоги. Другий – «переживання емоційної близькості – сепарація», що визначає наявність близьких стосунків і встановлення чітких меж. Третій – «автономна регуляція – залежність», що розглядається як здатність особистості до самооцінки і саморегуляції на протигагу підкоренню, перебуванню під впливом, владою близького оточення. Ба більше, відповідно до теорії розвитку систем і чотирьохетапної моделі розвитку людини, створених B. Weinhold і J. Weinhold [11; 12], будь-які соціально-психологічні системи, зокрема, окремі особистості, сім'ї, спільноти, організації, держави проходять у своєму розвитку одні й ті ж самі етапи – співзалежності, контрзалежності, незалежності, взаємозалежності.

Отже, процес становлення самостійності доцільно розглядати у взаємозв'язку внутрішньо-психологічного і міжособистісного контекстів розвитку особистості, внаслідок чого формується відчуття її автономності. А набуття автономії, в свою чергу, стає можливим за умови досягнення особистістю цілісності, диференційованої ідентичності, а також завдяки розвитку системи автономної регуляції (J. Smetana, N. Campione-Barr, A. Metzger [25]).

Підтвердженням означених міркувань стають результати досліджень вітчизняних науковців,

що розкривають особливості становлення стійкої, диференційованої Я-концепції і автономної відповідальності особистості; розглядають перехід від детермінованої ззовні активності до самостійної діяльності і поведінки; простежують особливості формування ціннісних способів саморегуляції; вивчають розвиток регулятивних якостей особистості – самостійності, відповідальності, ініціативності; вивчають специфіку становлення емоційної і когнітивної диференційованості у міжособистісних стосунках й ін. [1; 3; 4; 8].

До того ж самостійність особистості розуміється як спроможність розраховувати лише на власні сили; незалежність від впливу інших; свобода самовиявлення; здатність діяти без сторонньої допомоги; уміння розпоряджатися собою і власним життям; здатність на основі знання і особистого досвіду ставити та реалізовувати життєві плани.

Слід зазначити, що однією з основних ознак становлення особистості в юнацькому віці є її здатність до самоорганізації і здійснення самостійного життєвого вибору. Ця здатність формується в результаті складнодетермінованого взаємозв'язку різних соціальних і психологічних чинників. Завдяки здатності до здійснення життєвого вибору, особистість змінює старі смисли і шукає нові, реконструює життєвий світ, його просторово-часові координати. Вибираючи, особистість відбудовує власну індивідуальну історію, маркує переломні події власного життя, вміщує їх в індивідуальну канву, означає, асимілює, привласнює отриманий досвід. Внаслідок цього особистістю аналізуються альтернативи, диференціюються пріоритети, синтезується винайдення нових стратегій змін власної активності [6, с. 45]. Окрім того, як зазначає Т. Титаренко: «Важливим у контексті проблеми особистісного вибору є так називаний діалоговий тип особистості – відкритої, креативної та орієнтованої на довіру іншому, тобто схильної до досягнення стійкої інтерсуб'єктивної згоди. Особистість не може розвиватися поза значущими стосунками, що становлять психологічний простір життєвого світу» [6, с. 25]. А серед ключових внутрішніх і зовнішніх детермінант життєвого вибору особистості виокремлюються такі: самоефективність як усвідомлення власної здатності особистості обирати види поведінки, необхідні до досягнення мети; внутрішня узгодженість, спроможність вийти за межі актуальної життєвої ситуації; наявність соціокультурної детермінанти – соціокультурного контексту, що актуалізує суб'єктивний потенціал до змін, до нових життєвих виборів; перетворення емоційно-ціннісного тла особистісного вибору; вибирання

особистістю належного інтерпретативного комплексу, селектування актуальних варіантів життєздійснення; трансформація старих і винайдення нових смислів; розгортання і структурування цих нових особистісних смислів відповідно до зовнішніх умов життєдіяльності; урахування міри особистісної дисгармонійності. Серед структурних елементів здійснення особистістю життєвого вибору вирізняються: етап відчуття потреби у змінах та її усвідомлення, актуалізація «Я-ідеального»; етап обмірковування, ідентифікації чи відторгнення, зіставлення «Я-ідеального» і «Я-реального»; етап реалізації дій задля задоволення потреб, асиміляція набутого досвіду та його оцінка; етап післядії, переживання відчуття задоволення/незадоволення від здійсненого вибору [6]. Як зазначає М. Папуш, тільки відповідність власному вибору, беззаперечне його прийняття і себе самого як такого, що вибрав і здійснив його, суб'єкт починає екзистенціювати, тобто існувати. Окрім як у виборі особистість існувати не може, і кожного разу обирає вона не що інше як саму себе [7, с. 369].

Висновки. Таким чином, життєвий вибір стає стратегічним рішенням особистості стосовно власного майбутнього і стає рушійною силою її світобудови, зумовлюючи детермінацію особис-

тійного розвитку, визначаючи напрями самоорганізації особистості як складної, цілісної і відкритої системи. Здійснювати життєвий вибір спроможна тільки сформована особистість – активна, самостійна, незалежна, здатна до відповідальної і надзвичайно важливої діяльності – самостійного вибирання. Реалізація особистісних виборів у юнацькому віці може зумовлюватися різними індивідуальними характеристиками, як-от «пасивність – активність», «залежність – автономність», «конформність – самодостатність», «песимістичність – оптимістичність», «невпевненість – рішучість», «ризикованість – обережність», «екстернальність – інтернальність», «підпорядкованість – самостійність». Цей перелік атрибутів особистості не є вичерпним, як невичерпним, різноманітним і багатограним є шлях людини через шерегу виборів до самостійного здійснення своєї мети, причому у цілеспрямованості, відповідальності, самостійності людини виявляється ступінь її зрілості. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо у проведенні емпіричного дослідження щодо вивчення особливостей самостійності-безпорадності особистості як головних атрибутів здійснення життєвого вибору в юнацькому віці.

Список літератури:

1. Алексеева М.И. Взаємодія батьків і дітей в сім'ї як виховний чинник. Розвиток ідей Г.С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях. К., 2000. Вип. 20. Ч. 1. С. 24-30.
2. Веденева Е. В. Особенности когнитивной сферы студентов с личностной беспомощностью и самостоятельностью, их влияние на успешность деятельности и роль в образовательном процессе. Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование. Вип. 18. 2012.
3. Гурлева Т.С. Развитие автономной ответственности у подростка: аргументы «ЗА». Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 4. С. 4-9.
4. Демидюк Н.П. Близькість як феномен самодефіренціації: вітчизняна специфіка. Актуальні проблеми психології. Том 3. Консультативна психологія та психотерапія. 2009. Вип.6. С. 168-179.
5. Леонтьев Д. А., Рассказова Е.И. Тест жизнестойкости. М.: Смысл, 2006. 63 с.
6. Особистісний вибір: психологія відчаю та надії. К.: Міленіум, 2005. 336 с.
7. Папуш М. Психотехника екзистенціального вибору. М., 2001.
8. Пономаренко Л. П. Влияние специфики семейных отношений (эмоциональной недифференцированности) на формирование личностных особенностей. Актуальні проблеми психології. Том XV, частина 2. Київ, 2008. С. 157-164.
9. Рассказова Е.И. Жизнестойкость и выбор будущего в процессе реабилитации. Гуманитарные проблемы современной психологии. Известия Таганрогского радиотехнического университета. 2005. № 7. С. 124-126.
10. Селигман М.Э.П. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни. М.: София, 2006. 368 с.
11. Уайнхолд Б. Освобождение от созависимости: пер. с англ. А.Г. Чеславской. М. : Независимая фирма «Класс». 2002. 224 с.
12. Уайнхолд Б. Противозависимость: бегство от близости: пер. с англ. Е. Бабенко, Г. Смолин. Каменец-Подольский : Аксиома, 2009. 238 с.
13. Циринг Д.А. Исследование жизнестойкости у беспомощных и самостоятельных подростков. Вестник Томского государственного университета. Психологические науки. 2009. № 323.
14. Циринг Д.А. Психология выученной беспомощности: Учеб. пособие. М.: Академия, 2005. 120 с.

15. Широка А.О. Спроба інтеграції концепції сепарації-індивідуації у вітчизняну психологію. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології". № 21. 2019. С. 770-781.
16. Яковлева Ю.В. Феномен самостоятельности (на материале юношеского возраста). Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова. Психология. 2008. Т. 14. С. 161-165.
17. Blos P. The adolescent passage: development issues. NY: Internt. Univ. Press., 1979. 521p.
18. Frank J., Laman S., Avery B. Young Adults' Perceptions of Their Relationships With Their Parents: Individual Differences in Connectedness, Competence and Emotional Autonomy. *Developmental Psychology*. 1988. Vol. 24, No 5. P.729-737.
19. Hoffman J. Psychological Separation of Late Adolescents from Their Parents. *Journal of Counseling Psychology*. 1984. Vol. 31, No. 2. P.170-178.
20. Knight R. The Process of Attachment and Autonomy in Latency and Adolescence. *Longitudinal study of Ten Children. Psychoanalytic Study of the Child*. 2005. 60. P.178-210.
21. Maddi S. R. Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*. 2006. T. 1. P. 160-168.
22. Mahler M. The psychological birth of the human infant: Symbiosis and individuation/ M.Mahler, F.Pine, A.Bergman. New York: Basic Books, 1975. 307 p.
23. Maier S. F., Seligman M. E. P. Failure to escape traumatic shock. *Journal of Experimental Psychology*. 1967.
24. Seligman M.E.P. Helplessness: On depression, development, and death. San Fracisco: Freeman, 1975.
25. Smetana J., Campione-Barr N., Metzger A. Adolescent development in interpersonal and societal contexts. *Annual Review of Psychology*. 2006. № 57. P. 255-284.

Bakka Yu.V. PECULIARITIES OF FORMATION OF PERSONAL SELF-DEPENDENCE AND HELPLESSNESS IN YOUNG PEOPLE

The article is devoted to the results of theoretical analysis of the problem of development of self-dependence and helplessness of the individual in adolescence. Scientific ideas about the essence of the phenomena of self-dependence and helplessness are considered in the context of the formation of fundamental attributes of personality – activity, subjectivity, self-regulation, autonomy, ability to make life choices. It is noted that there are some aspects of the study of self-dependence in the field of scientific analysis, such as activation and initiation of arbitrary activity, understanding the choice of motives and goals, mastering their activities, awareness of self-influence on their own activities. The phenomena of self-dependence/helplessness are analyzed not only as polar, opposite symptom complexes, but also as a continuum on which the indicated personality qualities correspond to different levels of its subjectivity. Personal independence-helplessness is defined as a stable complex characteristic of the personality that develops in the process of ontogenesis under the influence of various factors: volitional, motivational, cognitive, emotional. It is noted that the phenomena of self-dependence and helplessness are closely related to the level of hardiness of the individual. It is indicated that it is important in the context of the development of self-dependence in the youthful age, the peculiarities of self-regulation, the formation of independence and psychological autonomy in the process of growing up and developing the position of the theory of separation-individuation. It is noted that the peculiarities of the formation of self-dependence should be considered in the relationship of intra-psychological and inter-personal contexts of personality development, resulting in a sense of autonomy. In turn, the acquisition of autonomy becomes possible if the individual achieves integrity, differentiated identity, as well as through the development of autonomous regulation. The life choice of the individual is considered as the driving force of its universe, which determines the direction of self-organization of the individual as a complex, holistic and open system.

Key words: arbitrary activity, subjectivity, self-regulation, autonomy, separation-individuation, identity, hardiness, life choice of the individual.